

*Dlaczego należy zwiększyć
efektywność doradztwa zawodowego
w polskich szkołach?*

Anna Patrycja Czepiel

Dlaczego należy zwiększyć efektywność doradztwa zawodowego w polskich szkołach?

Synteza

- ❖ **Skutecznie prowadzone zajęcia z doradztwa zawodowego motywują do nauki i mogą zapobiec nieprzemysłanym decyzjom dotyczącym dalszej ścieżki edukacji i kariery, co ma znaczenie przy dzisiejszym wysokim bezrobociu wśród ludzi młodych.** W Wielkiej Brytanii potencjalne straty dla gospodarki spowodowane nieprzemysłanymi wyborami edukacji i zawodu zostały oszacowane na 200 milionów funtów rocznie¹.
- ❖ Polski system edukacji, mimo odpowiednich przepisów, w praktyce kładzie za mały nacisk na prowadzenie zajęć z doradztwa zawodowego. W szkołach na tego typu zajęcia poświęca się zbyt mało czasu lub nie przeprowadza się ich w ogóle. **Brakuje profesjonalnych doradców zawodowych i indywidualnego kontaktu prowadzącego zajęcia z uczniem.** Ponadto niewykorzystany pozostaje szereg różnorodnych form prowadzenia doradztwa zawodowego.
- ❖ **W roku szkolnym 2012/2013 weszła w życie reforma szkolnictwa, w wyniku której od młodzieży po ukończeniu pierwszej klasy liceum będzie się wymagać wyboru ściśle wyspecjalizowanej ścieżki edukacji.** Tymczasem nawet większość maturzystów nie wie, co chce robić w życiu. Perspektywa podjęcia tak poważnej decyzji jeszcze bardziej uzasadnia konieczność znacznego zwiększenia efektywności szkolnego doradztwa zawodowego w polskich szkołach.
- ❖ Kraje, w których doradztwo zawodowe jest najbardziej rozwinięte, dają uczniom dużą elastyczność w doborze przedmiotów – można tu wymienić Cypr, Finlandię, Norwegię czy Szwecję, w której tylko 1/3 godzin lekcyjnych stanowią przedmioty obowiązkowe².
- ❖ **Ogromny problem polskiej gospodarki stanowi niedopasowanie wykształcenia młodych ludzi do potrzeb rynku pracy³.** Badania

¹ House of Commons Education Committee, *Careers Guidance for young people: The impact of the new duty on schools*, Seventh Report of Session 2012–13, Volume I.

² *Systemy edukacji w Europie – stan obecny i planowane reformy* (opracowania dot. Finlandii, Cypru i Norwegii), <http://www.eurydice.org.pl> (dostęp 25.01.2012); Kuperus K., *Rethinking competencies for guidance counsellors in Norway*, http://cimo.multiedition.fi/newsletter/tine/newsletter_eg_04_2009/norway.php.

³ Por. m.in. Juchnowicz M., *Polityka edukacyjna wobec potrzeb rynku pracy*, [w:] Wachowiak P., Dąbrowski M., Majewski B. (red.), *Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa 2007.

polskiego rynku pracy (por. *Zatrudnienie w Polsce 2005*, cz. 3., *Campus 2011 czy Potrzeby i oczekiwania pracodawców odnośnie pożądaných kwalifikacji i usług szkoleniowych w woj. lubelskim*, 2011) potwierdzają, że w naszym kraju panuje nadwyżka absolwentów kierunków humanistycznych, gdy tymczasem firmy poszukują absolwentów studiów ścisłych oraz techników i szkół zawodowych. W latach 2000-2010 liczba absolwentów kierunków związanych z ekonomią i administracją wzrosła o 61,8 tys., o 43,8 tys. zwiększyła się liczba absolwentów kierunków społecznych, przybyło także 20,8 tys. osób, które ukończyły humanistyczne kierunki studiów. W tym samym czasie liczba absolwentów kierunków technicznych, bardziej pożądaných na rynku pracy, zmalała o 2 tys., a wzrost liczby osób, które ukończyły atrakcyjne dla pracodawców kierunki związane z architekturą i budownictwem, był nieznaczny w porównaniu z kierunkami humanistycznymi i wyniósł 9,7 tys. osób⁴. Tymczasem przeprowadzone w 2007 r. na 4 tysiącach polskich dzieci 6-letnich badanie uzdolnień matematycznych pokazało, że *uzdolnienia matematyczne rozkładają się podobnie jak humanistyczne*⁵. Znaczna część wyborów edukacyjnych i zawodowych młodzieży nie jest więc zgodna z predyspozycjami uczniów.

- ❖ Dane empiryczne pokazują, że w krajach, w których szkolne doradztwo zawodowe jest na wysokim poziomie, stopa zatrudnienia wśród młodych jest na wyższym poziomie niż w Polsce, co może świadczyć o większym dopasowaniu kwalifikacji do potrzeb rynku pracy, choć należy tutaj brać także pod uwagę różnice w elastyczności kodeksów pracy poszczególnych krajów (według OECD w 2010 r. w państwach skandynawskich i Kanadzie średnia stopa zatrudnienia wynosiła 63,8 proc. wśród osób w wieku 20–24 lata i 76,9 proc. wśród osób w wieku 25–29 lat, podczas gdy w Polsce było to odpowiednio 44,7 i 73,7 proc.). Efektywne doradztwo zawodowe w Polsce mogłoby spowodować zgodny z zapotrzebowaniem gospodarki i rozkładem predyspozycji wzrost zainteresowania różnorodnymi ścieżkami kształcenia, innymi niż oparta na liceum ogólnokształcącym i studiach humanistycznych.

1. Diagnoza sytuacji edukacyjnej i zawodowej młodych ludzi w Polsce. Dlaczego potrzebny jest rozwój doradztwa zawodowego?

W Polsce z roku na rok wzrasta bezrobocie wśród młodych osób. Zgodnie z danymi OECD (wykres 1.) od 2008 r. zaobserwować można systematyczny wzrost bezrobocia młodych. Stopa bezrobocia zarówno osób w wieku 20–24 lat, jak i 25–29 lat zwiększyła się w naszym kraju w latach 2008-2012 blisko o połowę (odpowiednio o 49,7 i 59,8 proc.)⁶. Równocześnie liczba studentów wzrosła z 403,8 tys. w roku

⁴ Sedlak&Sedlak, *Kariery absolwentów*, <http://wynagrodzenia.pl/files/raporty-pdf/kariery-absolwentow.pdf> (dostęp 23.07.2013 r.).

⁵ Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, 2007.

⁶ OECD Database, *LFS by sex and age*: <http://stats.oecd.org/Index.aspx> (dostęp 23.07.2013 r.).

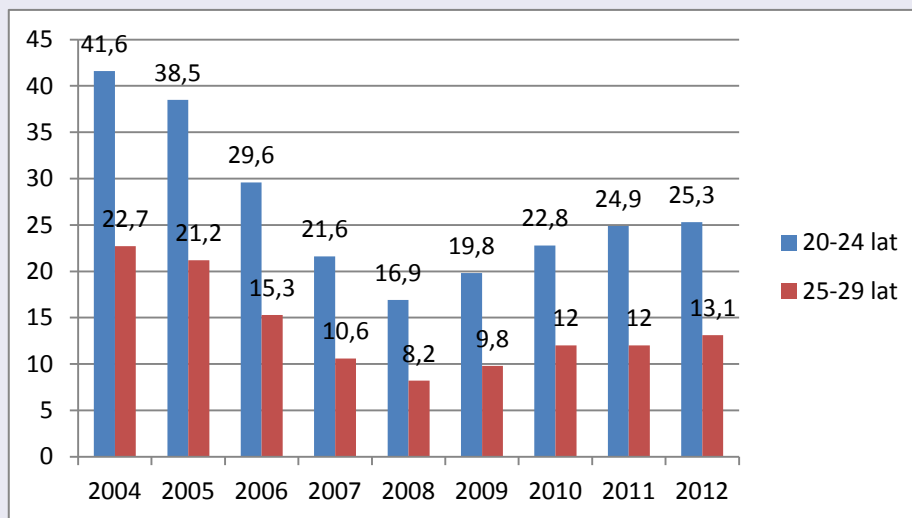
Do wzrostu bezrobocia wśród młodych...

... przyczynia się niedopasowanie wykształcenia do zapotrzebowań rynku pracy.

Wielu młodych ludzi

akademickim 1990/91 r. do 1,9 mln w roku akademickim 2007/08⁷, zaś liczba pozostających bez pracy absolwentów uczelni wyższych wzrosła od 2005 r. z 152,4 tys. do 225,8 tys. w 2010 r.⁸. Taki wzrost liczby bezrobotnych absolwentów uczelni wyższych wynika po pierwsze ze wzrostu liczby studentów, który prowadzi do nasycenia się rynku pracy, a po drugie, potwierdza tezę o nieadekwatności wykształcenia absolwentów do zapotrzebowań rynku pracy. Badania polskiego rynku pracy⁹ potwierdzają istnienie niedoboru poszukiwanych przez pracodawców absolwentów ścisłych kierunków studiów oraz techników i szkół zawodowych przy nadwyżce absolwentów kierunków o charakterze humanistycznym.

Wykres 1. Stopa bezrobocia w Polsce ze względu na wiek w latach 2004-2012

Źródło: OECD Database, *LFS by sex and age*: <http://stats.oecd.org/Index.aspx> (dostęp 23.07.2013 r.)

Wielu młodych ludzi nie wybiera wykształcenia zgodnego z ich zdolnościami¹⁰ lub nawet zainteresowaniami. Na przykład z badań przeprowadzonych wśród studentów I oraz V roku zarządzania na Politechnice Wrocławskiej, dotyczących czynników wyboru tego kierunku studiów, wśród najistotniejszych powodów podjęcia decyzji o studiowaniu zarządzania w przypadku studentów I roku znalazła się „ranga uczelni” oraz „chęć uzyskania wysokiej pozycji społecznej”, a w przypadku studentów V roku była to „ranga uczelni”, „nadzieja na szybkie uzyskanie dobrych zarobków”, „nadzieja na szybkie uzyskanie pracy”

⁷ Sztanderska U., Przyszłość demograficzna a edukacja, Ośrodek Badań Rynku Pracy, <http://www.rpo.gov.pl/pliki/12460171710.pdf>.

⁸ GUS, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/pw_bezrobocie_rejestrowane_1-4kw_2011.pdf, s. 38

⁹ Por. PARP, Bilans Kapitału Ludzkiego – Raport podsumowujący, 2011, s. 157–160.

¹⁰ Zgodnie z teorią kapitału ludzkiego Garry’ego Beckera zdolność jest predyspozycją uwarunkowaną czynnikami endogenicznymi, takimi jak wykształcenie i pochodzenie rodziców. Szkolnictwo, jako czynnik egzogeniczny, nie może więc stworzyć w uczniu nowych zdolności, a jedynie je rozwijać.

**nie wybiera
wykształcenia zgodnego
z ich zdolnościami
lub nawet
zainteresowaniami...**

**... ponieważ kieruje się
wpływem otoczenia,
a w szkole
ponadgimnazjalnej
nie dowiaduje się,
jak wygląda praca
w poszczególnych
zawodach oraz do jakiej
przyszłej pracy
ma predyspozycje.**

**Szkolne doradztwo
zawodowe nie jest
w polskich szkołach
traktowane poważnie...**

**... A mogłoby sprawiać,
że młodzi ludzie częściej
wybieraliby właściwą
dla nich dalszą drogę
edukacji i kończyliby
szkołę średnią
z pomysłem na swoją
przyszłość.**

i „łatwość znalezienia pracy po ukończeniu studiów”. Dopiero w dalszej kolejności studenci jako powód wyboru tego kierunku podali „zainteresowanie problematyką zarządzania”¹¹. Przyczyny takiego zjawiska poszukiwać należy w szkole ponadgimnazjalnej – uczniowie nie zapoznają się w niej w wystarczający sposób ze specyfiką poszczególnych zawodów (czy przyszłości czekającej absolwenta po danym rodzaju wykształcenia) i ich adekwatnością do swoich predyspozycji. Obecnie w Polsce zjawisko dużej – czterokrotnie wyższej w porównaniu z 1990 r. – liczby studentów prowadzi do dużej nadprodukcji absolwentów szkół wyższych, w dodatku kierunków, które nie odpowiadają zapotrzebowaniom rynku pracy. Do nieadekwatności studiowanego kierunku względem zdolności i predyspozycji młodego człowieka przyczynia się fakt, że często wybory kierunku studiów przez młodzież są zdeterminowane presją rodziców i otoczenia (por. np. Uł 2011). Efektywne doradztwo zawodowe na poziomie szkół średnich może zmienić wyżej przedstawione niekorzystne tendencje, dzięki czemu zmniejszyłoby się prawdopodobieństwo utraty pracy przez młodych ludzi po zakończeniu edukacji zwłaszcza przy założeniu, że zdolności matematyczne i humanistyczne rozkładają się wśród dzieci po równo.

Doradztwo zawodowe istnieje już w polskim systemie edukacji, jednak jego efektywność jest bardzo niska. Widać to po pierwsze w badaniach, w których znaczna część uczniów wskazuje na zapotrzebowanie na tego typu zajęcia ze względu na niepewność co do wyboru swojej przyszłości zawodowej i niewiedzę o rynku pracy (E. Czarnacka) i ocenia doradztwo zawodowe (w analizie B. Pactwy tylko 1,3 proc. uczniów uznało doradcę za osobę mającą wpływ na decyzje zawodowe, a w badaniach H. Skłodowskiego 42 proc. uczniów wystawiło zajęciom ocenę niedostateczną). Po drugie zaś - w pogłębiających się problemach rynku pracy z wysokim bezrobociem młodych i nieadekwatnością wykształcenia do potrzeb gospodarki.

Szkolne doradztwo zawodowe – dzięki przedstawianiu młodym ludziom różnorodnych możliwości związanych z przyszłą edukacją i karierą – mogłoby spopularyzować wśród uczniów inne ścieżki edukacji niż ta obecnie w Polsce najpopularniejsza, tj. liceum ogólnokształcące, a następnie studia na kierunku humanistycznym. Warto tu wspomnieć o postrzeganiu placówek związanych z edukacją ścisłą i techniczną: z jednej strony popularnością nie cieszą się technika i szkoły zawodowe, postrzegane jako szkoły dla osób mniej zdolnych, z drugiej strony natomiast uczelnie techniczne są oceniane przez młodzież jako zbyt trudne, po części z winy struktury programów nauczania na niższych szczeblach edukacji. W wyniku tego procesu powstaje więc nadprodukcja absolwentów kierunków nieposzukiwanych przez pracodawców (nadwyżka podaży nad popytem na absolwentów kierunków humanistycznych).

Doradztwa zawodowego nie należy jednak postrzegać jako doraźnego narzędzia mającego na siłę „odciągnąć” młodzież od ukierunkowania

¹¹ Czechowski G., Borkacka K., Kalaruz A., Styś T., *Analiza czynników wyboru kierunku studiów*, Instytut Organizacji i Zarządzania Politechniki Wrocławskiej, 2004 r.

Doradztwo zawodowe mogłoby zatem pomóc zwalczyć niedopasowanie wykształcenia absolwentów do potrzeb rynku pracy.

Celem doradztwa zawodowego nie jest jednak „nawracanie” humanistów na stawanie się „umysłami ścisłymi”...

... ale poznanie przez ucznia własnych predyspozycji, specyfiki poszczególnych zawodów oraz różnych kierunków studiów, a także perspektyw na rynku pracy.

W polskim szkolnictwie,

humanistycznego ku kształceniu ścisłemu i technicznemu. Chodzi o to, żeby sposób nauczania – w którym dużą rolę powinno odgrywać doradztwo zawodowe – umożliwiał uczniom podjęcie rozważnych decyzji, umożliwiając m.in. sprecyzowanie konkretnych zawodów w danej dziedzinie wiedzy (co ma znaczenie nawet, gdy uczeń jest pewny swego ukierunkowania ścisłego czy humanistycznego) i wcześniejsze zapoznanie się ze specyfiką zawodu. Doradca powinien w swojej pracy skupić się na analizie predyspozycji i zainteresowań ucznia. Powinien on pomóc uczniom o sprecyzowanych zainteresowaniach humanistycznych lub ścisłych w wyborze konkretnych profesji, jakie chcieliby wykonywać czy kierunków, jakie chcieliby studiować. Po drugie, ma pomóc niezdecydowanym uczniom w wyborze takiego wykształcenia i zawodu, jaki ich interesuje, pasuje do ich predyspozycji i który będzie konkurencyjny na rynku pracy.

W polskim systemie edukacji uczeń po gimnazjum wybiera albo liceum ogólnokształcące, albo technikum lub szkołę zawodową, dodatkowo natomiast od 2013 r. uczniowie pierwszych klas liceów będą wybierać swoje wyspecjalizowane ścieżki edukacji¹². Wynika stąd, że w Polsce uczeń kończący gimnazjum powinien w ogólnym stopniu umieć określić swoje preferencje dotyczące przyszłości zawodowej¹³. W liceach zaś doradztwo powinno mieć ogólny i intensywniejszy charakter przed wyborem specjalizacji, a po jej wyborze dotyczyć głównie zawodów związanych z obszarem wybranym przez ucznia. Badania wykazały, że szkolne doradztwo zawodowe jest efektywniejsze, jeżeli zostaje wprowadzone we wcześniejszym wieku oraz charakteryzuje się systematycznym programem¹⁴. Przykładowo, w Finlandii doradztwo zawodowe jest intensywnie prowadzone właśnie wtedy, gdy wiek uczniów odpowiada wiekowi uczniów polskiego gimnazjum. OECD (2004) zaleca nawet wprowadzenie elementów zawodoznawstwa w szkole podstawowej – taki model realizują Czechy, Dania, Węgry, Islandia, Portugalia, Słowacja, Hiszpania¹⁵, a poza Europą dwie kanadyjskie prowincje – Ontario i Kolumbia Brytyjska. Duży nacisk na prowadzenie szkolnego doradztwa zawodowego położony jest także w Australii, w której ponad 95 proc. uczniów w wieku 10-12 lat uczestniczy w wyodrębnionych zajęciach z doradztwa zawodowego. Najczęstsza forma prowadzenia szkolnego doradztwa zawodowego w

¹² Reforma nauczania w liceach ogólnokształcących, która wchodzi w życie od roku szkolnego 2012/2013, zakłada, że pierwszy rok nauki w liceum będzie poświęcony kończeniu programu z gimnazjum, natomiast w drugiej i trzeciej klasie licealiści będą uczyć się według wybranych przez siebie specjalizacji, w ramach których wybrane przedmioty (od dwóch do czterech) będą nauczane w wymiarze rozszerzonym, a inne dziedziny wiedzy zostaną mocno ograniczone (30 lekcji zamiast 150 w trakcie nauki w liceum). Uczeń, który wybierze rozszerzenie z historii, będzie poznawał wiedzę z fizyki, chemii i biologii w ramach bloku „przyroda”, a ten, który wybierze rozszerzoną matematykę i fizykę, będzie uczęszczał na blok „historia i społeczeństwo”. Obowiązkowy będzie język polski, matematyka, języki obce i wychowanie fizyczne.

¹³ Siarkowska-Smok J., *Nowa profesja w polskiej szkole – doradca zawodu*, <http://www.edujrinne4.republika.pl/doradca%20zawodu.htm>.

¹⁴ Hooley T., Marriott J., Sampson J., *Fostering college and career readiness: how career development activities in schools impact on graduation rates and students' life success*, International Centre for Guidance Studies, 2011

¹⁵ <http://www.cedefop.europa.eu/EN/Information-services/guidance-and-counselling-for-learning-career-and-employment.aspx>.

inaczej niż w wielu krajach zachodnich, na żadnym etapie edukacji nie kładzie się nacisku

na zainteresowanie uczniów kwestią ich przyszłości zawodowej.

Połowa polskich gimnazjalistów nie potrafi określić, co chce robić w przyszłości

Z doradztwa zawodowego płyną korzyści zarówno edukacyjne, jak i ekonomiczne. Zapewnienie polskim uczniom dostępu do wysokiej jakości doradztwa zawodowego sprawiłoby, że młodzi ludzie zaczęliby planować swoją przyszłość edukacyjną w sposób bardziej dopasowany do możliwości istniejących na rynku pracy.

Australii to – oprócz prelekcji prowadzonej przez doradcę przed całą klasą i dystrybucji materiałów edukacyjnych – indywidualna rozmowa z uczniem. Właśnie ten element zajęć jest oceniany przez tamtejszych uczniów jako przynoszący największą korzyść¹⁶.

W polskim szkolnictwie, inaczej niż w wielu innych krajach, np. Finlandii, Szwecji, Islandii, Wielkiej Brytanii, na żadnym etapie edukacji nie kładzie się nacisku na zainteresowanie uczniów kwestią ich przyszłości zawodowej. W konsekwencji w przeprowadzonym w 2012 r. badaniu 52 proc. polskich uczniów nie potrafiło określić swoich planów związanych z przyszłością zawodową¹⁷. Z kolei badania B. Pactwy (2011) pokazują, że większość ankietowanych uczniów liceów profilowanych, techników i szkół policealnych niż uczniów liceów ogólnokształcących nie zastanawiało się jeszcze nad wyborem zawodu. W Belgii takie podejście charakteryzuje 45 proc. uczniów¹⁸, a we Francji swojego przyszłego zawodu nie potrafiło sprecyzować 27 proc. licealistów¹⁹. Nieefektywność lub całkowity brak doradztwa zawodowego w polskich szkołach sprawia, że młodzi ludzie nie mają okazji pod okiem profesjonalistów określić swoich zainteresowań i umiejętności, mocnych i słabych stron, zapoznać się ze specyfiką poszczególnych zawodów, zastanowić się, jaki zawód i jaka – w jego kontekście – dalsza edukacja byłaby dla nich najbardziej odpowiednia, a także zyskać wiedzę na temat sytuacji na rynku pracy.

Doradztwo zawodowe powinno być inwestycją w indywidualny poziom kapitału ludzkiego, stając się w ten sposób „inwestycją w przyszłość nie tylko młodego człowieka, ale również całego społeczeństwa”²⁰. Różne opracowania (m. in. D. Hughes et al. 2002, OECD 2004) dowodzą korzyści edukacyjnych i ekonomicznych płynących z doradztwa zawodowego. W wymiarze indywidualnym dostęp do dobrej jakości doradztwa zawodowego powoduje lepsze wyniki w nauce. Przykładowo, badania przeprowadzone wśród uczniów w Ameryce Północnej oraz w Szkocji udowodniły, że świadomość uczniów, jakie są ich indywidualne cele związane z edukacją i przyszłą karierą zwiększa ich szkolne osiągnięcia²¹. Badania autorów australijskich (Rothman et al., 2008) wykazały, że efektywne i pozytywnie odbierane przez uczniów doradztwo zawodowe przyczynia się do większego dopasowania planów zawodowych uczniów do istniejących na rynku pracy możliwości związanych z karierą zawodową, a także sprawia, że plany edukacyjne uczniów bardziej

¹⁶ Rothman S., Hillman K., *Career Advice in Australian Secondary Schools: Use and Usefulness*, Australian Council for Educational Research, 2008 r.

¹⁷ <http://www.fundacjarozwojoutalentow.pl/userfiles/file/PRZYSZ%C5%81O%C5%9A%C4%86/Badanie%20gimnazjalist%C3%B3w%202012.pdf>.

¹⁸ *Les jeunes et leur avenir professionnel : entre rêve et réalisme*, Dream, Bruxelles 2002

¹⁹ Longour M., *Les lycéens face à l'orientation : 73% ont déjà une idée de leur futur métier*, [www.reussirmavie.net.](http://www.reussirmavie.net), 23.11.2011.

²⁰ Kwiatkowski S. M., *Doradztwo zawodowe powinno być powszechne i obowiązkowe*, rozm. przepr. PAP, 25.10.2011.

²¹ Careers Scotland, *Career Goals and Educational Attainment. What is the link?*, Glasgow 2004.

odpowiadają planom związanym z przyszłą pracą²². Dostęp do doradztwa zwiększa także zainteresowanie młodych ludzi udziałem w szkoleniach zawodowych. Przy założeniu, że porównywane są grupy bezrobotnych o identycznych cechach osobowych, osoby, które korzystały z doradztwa zawodowego, uzyskują większe kwalifikacje niż te, które nie zetknęły się z doradztwem. Łatwiej im także znaleźć pracę. W wymiarze ekonomicznym doradztwo zawodowe, o ile nie jest wykorzystywane przez bezrobotnych jako środek do przedłużenia czasu otrzymywania zasiłku, może przyczynić się do aktywizacji niepracujących, redukując tym samym bezrobocie poprzez zwiększenie dopasowania podaży pracy do potrzeb pracodawców, a także wzrost efektywności poszukiwań pracy.

2. Skuteczność i wydajność doradztwa zawodowego jako narzędzia interwencji

Oceniając skuteczność i wydajność doradztwa zawodowego w Polsce, należy wziąć pod uwagę liczbę uczniów, którzy korzystają z takich zajęć, ich częstotliwość, ocenę przydatności zajęć przez uczniów, wielkość funduszy przeznaczanych na doradztwo zawodowe, a także zweryfikować, czy od czasu wprowadzenia obowiązku przeprowadzania doradztwa zawodowego w szkołach ponadgimnazjalnych poprawia się sytuacja młodych na rynku pracy.

W poniższej tabeli został porównany poziom bezrobocia wśród młodych ludzi w wybranych krajach zachodnich, które posiadają rozwinięty system doradztwa zawodowego, oraz w krajach Grupy Wyszehradzkiej: w Czechach, Polsce, Słowacji i na Węgrzech. Okazuje się, że średnie bezrobocie w krajach Europy Środkowej jest wyższe niż w krajach, w których doradztwo zawodowe odgrywa większą rolę w systemie szkolnictwa. W przedziale wiekowym 20–24 lat różnica ta jest znaczna i wynosi niemal 10 pkt proc., a w przypadku osób w wieku 25–29 lat jest to 3 proc.

Średnie bezrobocie w krajach Europy Środkowej jest wyższe niż w państwach, w których doradztwo zawodowe odgrywa większą rolę w systemie szkolnictwa.

Kraj	20–24 lat	25–29 lat
Finlandia	15,6	8,7
Szwecja	18,2	8,7
Kanada	10,9	7,8

²² Rothman S., Hillman K., Curtis D.D., McMillan J., *Career advice and career plans: Sources, satisfaction and realisation*, 2008 r.

Wielka Brytania	15,8	9,2
Dania	11,9	11,0
Islandia	12,6	8,4
Średnio – państwa zachodnie o rozwiniętym systemie szkolnego doradztwa zawodowego	14,2	9,0
Węgry	24,8	12,7
Czechy	15,4	7,8
Słowacja	29,5	16,6
Polska	24,9	12
Średnio – państwa Europy Środkowej o braku tradycji efektywnego szkolnego doradztwa zawodowego	23,7	12,3
Źródło: OECD database, dostęp 5.10.2012		

Polski uczeń rzadko może liczyć na regularne zajęcia z doradztwa zawodowego.

W Polsce niska jest liczba uczniów, do których regularnie kierowane jest doradztwo zawodowe. W roku szkolnym 2010/2011 w Polsce funkcjonowało 7,3 tys. gimnazjów oraz 7 tys. szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży²³, tymczasem w 2011 r. tylko 1,1 tys. szkół zatrudniało profesjonalnego doradcę zawodowego²⁴, co pozwala stwierdzić, że doradcę zatrudnia 8 na 100 szkół ponadpodstawowych. W większości więc szkół doradztwo zawodowe, jeżeli już jest przeprowadzane, to w sposób nieprofesjonalny przez wychowawców oraz pedagogów szkolnych, a na niedostateczną jakość zajęć wpływa obciążenie pedagogów i nauczycieli innych przedmiotów w pierwszej kolejności ich własnymi obowiązkami. Według opublikowanego w 2013 r. przez Instytut Badań Edukacyjnych raportu z „Badań czasu i warunków pracy nauczycieli” zajęcia z doradztwa zawodowego prowadzi tylko 4,4 proc. z 4762 ankietowanych nauczycieli²⁵. Dwie trzecie gimnazjalistów nie spotkało się z doradztwem zawodowym, a jedynie 28,2 proc. z tych, którzy z niego korzystali, miało z nim kontakt w szkole (wliczając Szkolne Ośrodki Kariery i doradztwo udzielone przez pedagoga szkolnego)²⁶. Warto zaznaczyć, że połowa z tych uczniów tylko jeden raz miała okazję skorzystać z doradztwa zawodowego.

Różne ankiety przeprowadzone wśród uczniów wskazują na mały wpływ doradców zawodowych na podjęcie przez nich decyzji dotyczących przyszłej kariery. Przykładowo, tylko 1 proc. uczniów techników i szkół zawodowych z Małopolski

²³ GUS, *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2010/2011*, Warszawa 2011.

²⁴ Odpowiedź sekretarza stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej Tadeusza Sławeckiego z dnia 1 lutego 2013 r. na interpelację posła Jana Marka Warzechy z dnia 23 stycznia 2013 r.

²⁵ Fedorowicz M. et al., *Czas pracy i warunki pracy w relacjach nauczycieli. Raport tematyczny z badania*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, czerwiec 2013, s. 21, 72, 73.

²⁶ *Plany i preferencje edukacyjne i zawodowe uczniów szkół gimnazjalnych*, Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie.

O nieskuteczności doradztwa zawodowego w polskich szkołach świadczy mały wpływ zajęć z doradcami na decyzje uczniów w sprawie przyszłej edukacji i pracy.

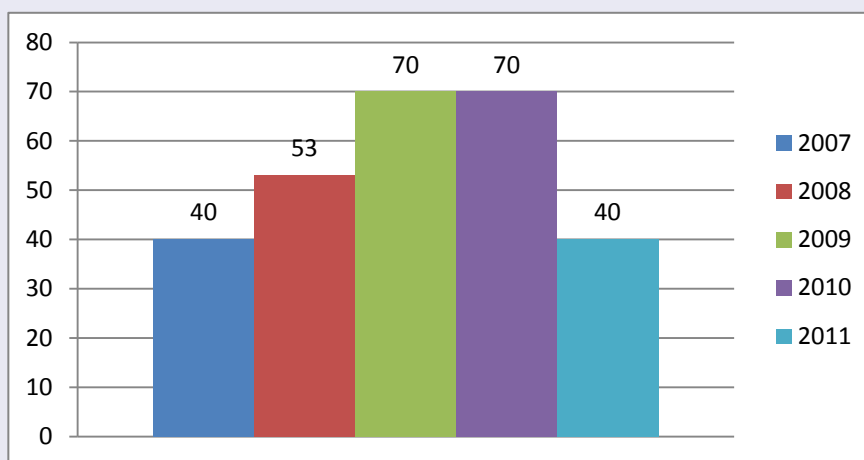
Uczniowie chcą zmiany sposobu przeprowadzania doradztwa zawodowego w polskich szkołach: nie podoba się on aż dwóm trzecim licealistów.

Na szkolne doradztwo zawodowe przeznaczane jest zbyt mało pieniędzy...

oceniło, że doradca miał wpływ na wybór przez nich zawodu²⁷. W badaniach uczniów szkół ponadgimnazjalnych (zarówno liceów ogólnokształcących, jak i szkół zawodowych) na Górnym Śląsku²⁸ było to 1,3 proc. młodzieży. Gimnazjaliści badani przez D. Kukłę²⁹ określili ten wpływ na 5 proc. Tak niskie wyniki świadczą zarówno o braku powszechnego dostępu do zajęć tego typu, jak i o niskiej jakości i częstotliwości zajęć, jeżeli już są one przeprowadzane.

Kontakt uczniów z doradztwem zawodowym zmniejszył się także poprzez redukcję tzw. Szkolnych Ośrodków Kariery o 16 proc. w latach 2005–2007. Z badań H. Skłodowskiego (2007)³⁰ wynika, że 62 proc. uczniów liceów ocenia negatywnie szkolny system doradztwa zawodowego. Prowadzonym w swoich szkołach działaniom związanym z doradztwem zawodowym 42 proc. uczniów przyznało ocenę niedostateczną, 28 proc. dopuszczającą, a 20 proc. dostateczną. Tylko po 5 proc. uczniów wystawiło doradztwu ocenę zarówno dobrą, jak i bardzo dobrą. Oceny doradztwa w polskich szkołach warto porównać z sytuacją w Wielkiej Brytanii, która jest krajem o wysoko rozwiniętym systemie szkolnego doradztwa zawodowego: tam doradztwo jako „złe lub bardzo złe” ocenia średnio 16,5 proc. uczniów³¹.

Wykres 2. Dotacja Ministerstwa Edukacji Narodowej (tys. zł) na realizację projektu Euroguidance

Źródło: KOWEZiU

Do małego dostępu polskich uczniów do doradztwa zawodowego i jego niskiej jakości przyczynia się niedostateczna ilość pieniędzy przeznaczanych na szkolne

²⁷ Antończak K., Węgrzyn M., Chreścianek A., *Twój zawód. Twoja przyszłość? Raport z badania uczniów ostatnich klas szkół zawodowych 2011/2012*, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, kwiecień 2012.

²⁸ Pactwa B., *Plany życiowe oraz aspiracje edukacyjne i zawodowe uczniów szkół ponadgimnazjalnych na obszarze Górnośląskiego Związku Metropolitalnego*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Nauk Społecznych im. ks. Emila Szramka, Tychy 2011.

²⁹ http://doradztwo_zawodowe.republika.pl/artykuly/art32.htm.

³⁰ Skłodowski H., *Zintegrowane instytucjonalne poradnictwo zawodowe – wyzwanie i potrzeba*, Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi.

³¹ FutureFirst, *Social Mobility, Careers Advice & Alumni Networks*, London 2011.

... Szkół nie stać na zatrudnienie etatowego doradcy zawodowego, z którym uczeń mógłby regularnie się konsultować.

Nie ma ustalonej żadnej minimalnej kwoty, jaką polskie szkoły powinny przeznaczać na doradztwo zawodowe.

Doradcy zawodowi pomogliby zachęcić uczniów do wyboru innej ścieżki kariery niż studia wyższe, co pomogłoby uniknąć bezrobocia wynikającego z tzw. „nadprodukcji absolwentów”.

doradztwo zawodowe. Poności ona winę m.in. za małą liczbę doradców zawodowych zatrudnionych w polskich szkołach, redukcję Szkolnych Ośrodków. Brak odpowiednich środków wiąże się z niską świadomością wagi preorientacji zawodowej uczniów wśród polityków i urzędników odpowiedzialnych za oświatę oraz pośród nauczycieli. Wzrost tej świadomości w połączeniu z większą ilością środków na doradztwo zawodowe. Choć w 2003 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu wprowadziło obowiązek prowadzenia doradztwa zawodowego w szkołach ponadgimnazjalnych, nie przeznaczyło na ten cel dodatkowych funduszy. Według L. Jastrubczaka, dyrektora Zespołu Szkół i Placówek Kształcenia Zawodowego³², na doradztwo zawodowe zawsze brakuje pieniędzy. Niestety nie można zbadać, ile pieniędzy przeznaczają szkoły na doradztwo zawodowe, ponieważ doradztwo zawodowe nie zostało wyodrębnione w klasyfikacji wydatków sporządzanych przez jednostki samorządu terytorialnego, które przekazując budżetowe pieniądze do prowadzonych przez siebie szkół, decydują o przeznaczeniu poszczególnych środków. Jedyne dostępne twarde dane dotyczą dotacji Ministerstwa Edukacji Narodowej do unijnego projektu „Euroguidance” (wykres 2.). Pokazują one spadek ministerialnej dotacji o 30 tys. zł w roku 2011 w porównaniu z rokiem poprzednim. Należy jednak zaznaczyć, że ta dotacja ma mały udział w ogólnych wydatkach budżetowych na doradztwo zawodowe. Bez wytycznych i danych dotyczących wydatkowania pieniędzy na oświatę przeznaczanych na doradztwo zawodowe trudno o spójną politykę dotyczącą szkolnego doradztwa zawodowego. Dlatego jednostki samorządu terytorialnego, które są głównymi organami prowadzącymi publiczne gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne, chcąc zadbać o wzrost efektywności doradztwa zawodowego w polskich szkołach, powinny ustalać stałą część wydatków oświatowych, jaka miałyby być przeznaczana na doradztwo zawodowe i monitorować wydatkowanie tych środków przez szkoły.

O niskiej efektywności doradztwa zawodowego świadczy także spadek zainteresowania szkolnictwem zawodowym. Wynika to z powszechnego wśród młodych ludzi przekonania, że tylko studia zagwarantują dobrze płatną pracę, choć badania rynku pracy wskazują, że najbardziej poszukiwani na rynku pracy nie tylko w Polsce, ale i w całej Europie są pracownicy fizyczni oraz posiadający tytuł technika³³. W roku szkolnym 2011/2012 w szkołach zawodowych, technikach i liceach profilowanych uczyło się o 67,1 tys. uczniów mniej niż dwa lata wcześniej³⁴. Dla porównania spadek liczby uczniów w liceach ogólnokształcących wyniósł 51,1 tys. W obu przypadkach zmniejszenie się liczby uczniów można uzasadnić niżem demograficznym, jednak wyraźnie widać zmniejszenie się zainteresowania nauką w szkołach technicznych i zawodowych. Problemem jest także nieprzemysłany wybór ścieżki edukacji. Według badań z 2011 r. decyzje gimnazjalistów dotyczące

³² Jastrubczak L., *Niedoinwestowane, niedoceniane...*, http://oszkole.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=680:niedoinwestowane-niedoceniane&catid=54:praktyka&Itemid=411.

³³ Manpower Group, *Niedobór talentów 2011. Wyniki badania*.

³⁴ GUS, *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2009/2010*, Warszawa 2010; *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2010/2011*, Warszawa 2012, *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2011/2012*, Warszawa 2013.

przyszłej drogi życiowej podejmowane są na podstawie powierzchownych obserwacji i informacji przekazywanych przez media³⁵. W efekcie co piąty uczeń jest niezadowolony z wybranej przez siebie szkoły ponadgimnazjalnej³⁶.

3. Doradztwo zawodowe w Polsce: unijne i ministerialne przepisy a rzeczywistość

W przyjętym w 2004 r. *Narodowym planie działań na rzecz dzieci* resort edukacji zobowiązał się do „promowania szkoły zorientowanej na doradztwo zawodowe, reagującej na zmiany na lokalnym, krajowym i europejskim rynku pracy”, a termin realizacji tego zadania określił na lata 2005–2006. Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu z 7 stycznia 2003 r. nakładało na szkoły ponadgimnazjalne obowiązek prowadzenia doradztwa zawodowego poprzez tworzenie tzw. wewnątrzszkolnych systemów doradztwa zawodowego, zarządzanych przez nauczycieli i pedagoga szkolnego. Ponadto Strategia Państwa dla Młodzieży na lata 2003–2012 nakazuje zapewnić uczniom w miejscu nauki informacje dotyczące edukacji i zawodu. W dobie gospodarki opartej na wiedzy – która stanowi jeden z głównych celów realizowanej obecnie unijnej strategii Europa 2020 – także Unia Europejska zaleca zapewnienie uczniom „profesjonalnej pomocy doradczej” (por. m. in. memorandum Komisji Europejskiej dot. kształcenia ustawicznego z 2000 r., rezolucja Rady Europejskiej z 2004 r.).

Prawo zobowiązuje szkoły do prowadzenia doradztwa zawodowego...

... w praktyce jednak doradztwo zawodowe w polskich szkołach często bywa fikcją.

Wśród dyrektorów szkół i nauczycieli znikoma jest wiedza na temat sposobów realizacji doradztwa zawodowego i płynących z tego korzyści dla uczniów – przyszłych absolwentów.

Teoretycznie więc warunki dla ogólnodostępnego i skutecznego doradztwa zawodowego w polskich szkołach są dobre. W praktyce jednak doradztwo zawodowe w polskich szkołach określane jest jako „fikcja”, a wymagany przez ministerialne rozporządzenie wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego jako „pusty zapis”³⁷. Wykorzystanie tej teoretycznej bazy sprawiłoby, że polska szkoła dużo lepiej przygotowywałaby do dorosłego życia. Ponadto właśnie w kontekście obecnych problemów gospodarczych pomijanie znaczenia doradztwa zawodowego jest ogromnym błędem. O ile kiedyś preorientacja zawodowa młodzieży była *formą profilaktyki społecznej*, to dzisiaj jego główna rola to odpowiedź na *wyzwania wynikające ze zmian na rynku pracy*³⁸. Można wśród nich wymienić nieadekwatność wykształcenia absolwentów do potrzeb pracodawców, kryzys gospodarczy, możliwości oferowane dzięki globalizacji i integracji europejskiej. Tymczasem Polska, w przeciwieństwie do wielu państw Unii Europejskiej, nie realizuje zapisu dokumentów ministerialnych oraz unijnych.

³⁵ Jegorow D., Niećko I., *Plany młodzieży gimnazjalnej Białegostoku dotyczące dalszego kształcenia i wyboru zawodu. Raport z badania*, Warszawa 2009.

³⁶ CBOS, *Młodzież 2010*, Warszawa 2011.

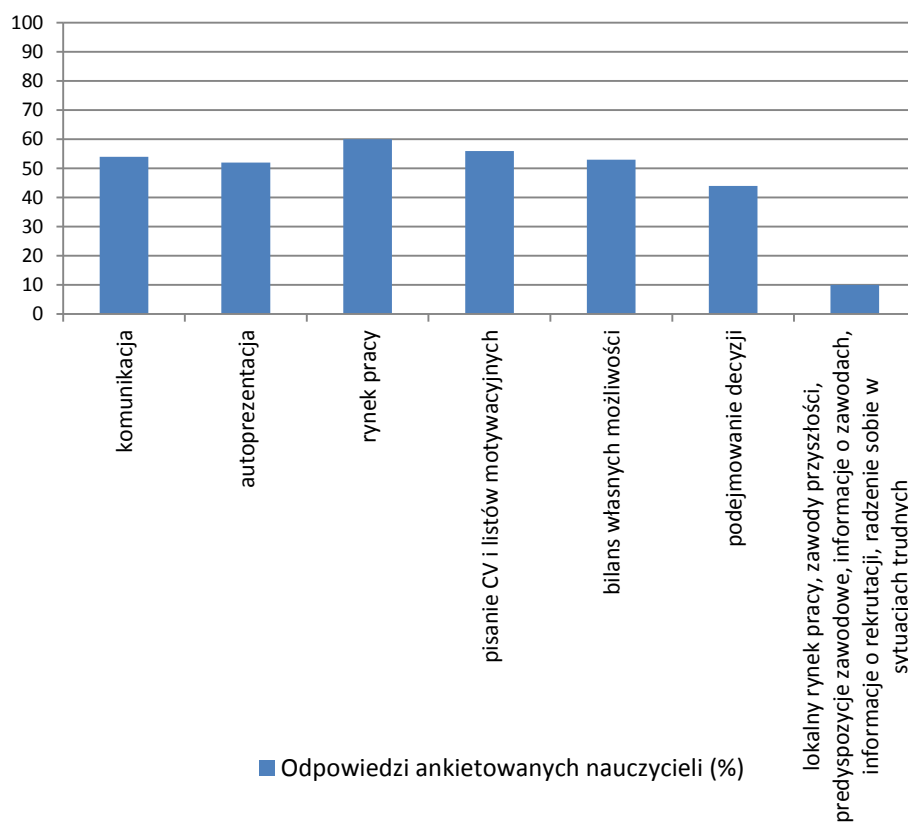
³⁷ Parzęcki R. (red.), *Poradnictwo zawodowe w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, Gdańsk 2010, s. 262.

³⁸ Pactwa B., *Plany życiowe oraz aspiracje edukacyjne i zawodowe uczniów szkół ponadgimnazjalnych na obszarze Górnośląskiego Związku Metropolitalnego*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Nauk Społecznych im. ks. Emila Szramka, Tychy 2011.

Łukaszewicz (2006) wymienia dwie przyczyny niskiej efektywności doradztwa zawodowego w polskiej oświacie. Po pierwsze, wśród dyrektorów szkół i nauczycieli istnieje znikoma wiedza na temat sposobów realizacji doradztwa zawodowego i płynących z tego korzyści dla uczniów, a następnie absolwentów. Po drugie, w Polsce widoczny jest brak zwyczaju korzystania z pomocy specjalisty w sprawach przyszłości edukacyjnej i zawodowej – młodym najczęściej doradzają rodzice.

Wykres 3. Tematyka zajęć z zakresu poradnictwa zawodowego

Źródło: Łukaszewicz A., *Informacja, orientacja i poradnictwo zawodowe w szkole*, w: Kwiatkowski S. M., Sirojć Z., *Problemy poradnictwa zawodowego*, Ochronnicze Hufce Pracy, Warszawa 2006

Zarówno brak czasu na zajęcia, jak i nieobecność etatowego doradcy zawodowego sprawiają, że zajęcia z doradztwa zawodowego odbywają się podczas lekcji wychowawczych czy podstaw przedsiębiorczości.

Zarówno brak czasu na zajęcia, jak i nieobecność etatowego doradcy zawodowego sprawiają, że zajęcia z doradztwa zawodowego odbywają się podczas lekcji wychowawczych czy podstaw przedsiębiorczości. Ponadto wiele zagadnień nie jest omawianych dostatecznie dobrze lub pomijanych, np. indywidualne doradztwo czy informacje dotyczące sytuacji na lokalnym i krajowym rynku pracy. Jak wynika z ankiet przeprowadzonych wśród nauczycieli, w polskich szkołach rzadko odbywają się osobne zajęcia z doradztwa zawodowego. Rzadko tworzone są również tzw. Szkolne Ośrodki Kariery. Działaniom w ramach doradztwa zawodowego można

Wiele badań wykazuje, że większość młodych ludzi w Polsce nie ma styczności z doradztwem zawodowym.

także zarzucić „brak planowania i koordynacji”³⁹.

Wykres 3. pokazuje, czego najczęściej dotyczą zajęcia z doradztwa zawodowego, jeżeli już są organizowane w polskich szkołach. Przytoczone odpowiedzi ankietowanych nauczycieli pozwalają domniemywać, że elementy doradztwa zawodowego często przekazywane są w ramach zajęć z podstaw przedsiębiorczości. Badanie predyspozycji zawodowych oraz problematyka podejmowania decyzji – czyli to, czego przede wszystkim powinno dotyczyć doradztwo zawodowe – znajdują się na ostatnich miejscach. Wiele badań⁴⁰ wykazuje, że większość młodych ludzi nie ma styczności z doradztwem zawodowym. W ankiecie przeprowadzonej wśród uczniów opolskich szkół ponadgimnazjalnych tylko 5,1 proc. młodych ludzi określiło doradców zawodowych jako osoby dające największe wsparcie przy wyborze zawodu, 50 proc. z nich podejmowało decyzję o wyborze zawodu samodzielnie, a 30 proc. przy pomocy rodziców. Można przypuszczać, że większość uczniów nawet nie spotkała się z profesjonalnym doradztwem zawodowym. Podobne wnioski przynosi badanie przeprowadzone wśród rodziców młodych ludzi na zlecenie Uniwersytetu Łódzkiego⁴¹. Z ankiety wynika, że 85 proc. ankietowanych rodziców wspólnie z dziećmi podejmuje decyzję o ich przyszłej edukacji i zawodzie. Wadą takiej sytuacji jest zarówno fakt, że porady rodziców w przeważającej większości nie odnoszą się do sytuacji na rynku pracy, jak i zjawisko niesamodzielności nastolatków w podejmowaniu decyzji dotyczących ich przyszłości. Jednocześnie 50 proc. rodziców chciałoby, aby szkoły dawały uczniom możliwość zdobycia wiedzy o różnych ścieżkach kariery zawodowej poprzez organizację m.in. podczas spotkań z pracodawcami, które stanowią jeden z aspektów zajęć z doradztwa zawodowego. Na podstawie przytoczonych poniżej wyników badań widać, że zjawisko braku możliwości profesjonalnej konsultacji decyzji dotyczącej zawodu, jak i popyt ze strony samych rodziców stanowią istotne przesłanki za rozwojem szkolnego doradztwa zawodowego.

Tabela 2.

Czego oczekiwałbyś (oczekiwałabyś) na spotkaniu z doradcą zawodowym?	Procent uczniów, którzy udzielili odpowiedzi (możliwe było zaznaczenie więcej niż jednej odpowiedzi)
--	--

³⁹ Łukaszewicz A., *Informacja, orientacja i poradnictwo zawodowe w szkole*, w: Kwiatkowski S. M., Sirojć Z., *Problemy poradnictwa zawodowego*, Ochotnicze Hufce Pracy, Warszawa 2006, s. 152.

⁴⁰ Por. *Plany i preferencje edukacyjne i zawodowe uczniów szkół gimnazjalnych*, Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie, Pactwa B., *Plany życiowe oraz aspiracje edukacyjne i zawodowe uczniów szkół ponadgimnazjalnych na obszarze Górnośląskiego Związku Metropolitalnego*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Nauk Społecznych im. ks. Emila Szramka, Tychy 2011.

⁴¹ <http://www.kluczdokariery.pl/twoja-kariera/poradnictwo-zawodowe/e-doradztwo-zawodowe/art,3,swiadomie-wybijam-przyszlosc-z-rodzicami-.html> (dostęp 12.02.2013 r.).

Fakt, że choć większość uczniów planuje po ukończeniu szkoły kontynuować naukę na studiach, to aż 40 proc. z nich nie jest w stanie określić kierunku przyszłych studiów oraz preferowanej przez siebie uczelni...

... stanowi poważny argument za zwiększeniem roli doradztwa zawodowego w polskich szkołach.

pomocy w określeniu predyspozycji do konkretnych zawodów i samopoznaniu	52,6
uzyskania wiedzy o możliwościach zatrudnienia w zawodzie, w jakim się kształcę	47,4
uzyskania wiedzy o rynku pracy	36,8
utwierdzenia w wyborze kierunku studiów	31,0
Pomocy w zaplanowaniu własnej kariery zawodowej, wyborze zawodu	30,7
uzyskania wiedzy na temat możliwości rozwoju w wymarzonym zawodzie	26,1
uzyskania wiedzy o konkretnych zawodach (zawodoznawstwo)	25,1
pomocy w nabyciu umiejętności poruszania się po rynku pracy	23,4
uzyskania wiedzy o bieżącej koniunkturze na rynku, zapotrzebowania na konkretne zawody	18,3

Źródło: Pactwa B., Plany życiowe oraz aspiracje edukacyjne i zawodowe uczniów szkół ponadgimnazjalnych na obszarze Górnośląskiego Związku Metropolitalnego, Wyższa Szkoła Zarządzania i Nauk Społecznych im. ks. Emila Szramka, Tychy 2011.

Także badanie planów edukacyjnych uczniów szkół ponadgimnazjalnych na Pomorzu wskazuje na to, że doradcy zawodowi mieliby wiele do zrobienia⁴². Jedną z przesłanek za przeprowadzeniem ankiety była wysoka stopa bezrobocia wśród absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w regionie. Badanie pokazuje, że choć większość uczniów planuje po ukończeniu szkoły kontynuować naukę na studiach, to aż 40 proc. z nich nie jest w stanie określić kierunku przyszłych studiów oraz preferowanej przez siebie uczelni! Tutaj doradztwo zawodowe mogłoby, po pierwsze, wskazać na różnorodność oferty edukacyjnej uczelni wyższych, co pomogłoby skonkretyzować plany związane z przyszłymi studiami.

⁴² Nawój-Potczańska J., *Wybory edukacyjne i potrzeby doradcze uczniów szkół ponadgimnazjalnych*, w: Parzęcki R. (red.), *Poradnictwo zawodowe w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, Gdańsk 2010.

Po drugie, jeżeli chęć studiowania nie wynika z osobistych zainteresowań i ambicji ucznia, ale z presji społecznej i oczekiwań rodziców, być może dzięki doradztwu plany uczniów mogłyby zostać skorygowane. Jednak w żadnej z badanych pomorskich szkół nie prowadzono lekcji zawodoznawczych i warsztatów planowania kariery zawodowej, uczniowie nie mieli także dostępu do wyodrębnionych zbiorów informacji zawodowej.

4.

Przykłady pozytywnych doświadczeń innych krajów w kwestii doradztwa zawodowego

W Finlandii czy Australii niemal każdy uczeń ogólnokształcącej szkoły średniej może liczyć na indywidualne doradztwo zawodowe, co w Polsce jest rzadkością.

W kwestii doradztwa zawodowego Polska stoi daleko za wieloma krajami. Przykładowo, w Finlandii czy Australii niemal każdy uczeń ogólnokształcącej szkoły średniej może liczyć na indywidualne doradztwo zawodowe, co u nas jest rzadkością (wykres 4.). Zajęcia dotyczące przyszłości zawodowej są obowiązkowe w Australii, Austrii, Czechach, Danii, Finlandii, Niemczech, Holandii, Norwegii, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii i Kanadzie (prowincje Ontario i Kolumbia Brytyjska). W niektórych krajach kładzie się bardzo duży nacisk na zdobywanie przez młodzież doświadczeń praktycznych w ramach doradztwa zawodowego. W Australii, Danii, Norwegii i Wielkiej Brytanii nierzadko organizowane są jedno- lub dwutygodniowe praktyki poprzedzające wybór przez uczniów głównych przedmiotów. Samodzielność uczniów oraz umiejętność dostrzegania przez nich związku edukacji z przyszłą karierą zawodową rozwija prowadzenie tzw. portfolio, które dokumentują postępy w poszczególnych przedmiotach, a także realizację planów związanych z zainteresowaniami ucznia w kontekście przyszłej edukacji i pracy. Pod okiem doradcy zawodowego uczniowie prowadzą swoje portfolio w Danii, Finlandii oraz Kanadzie (prowincja Ontario). Innym przykładem ciekawej realizacji doradztwa zawodowego w krajach analizowanych przez OECD jest organizacja spotkań z przedsiębiorcami, absolwentami i rodzicami, którzy są przedstawicielami interesującego zawodu.

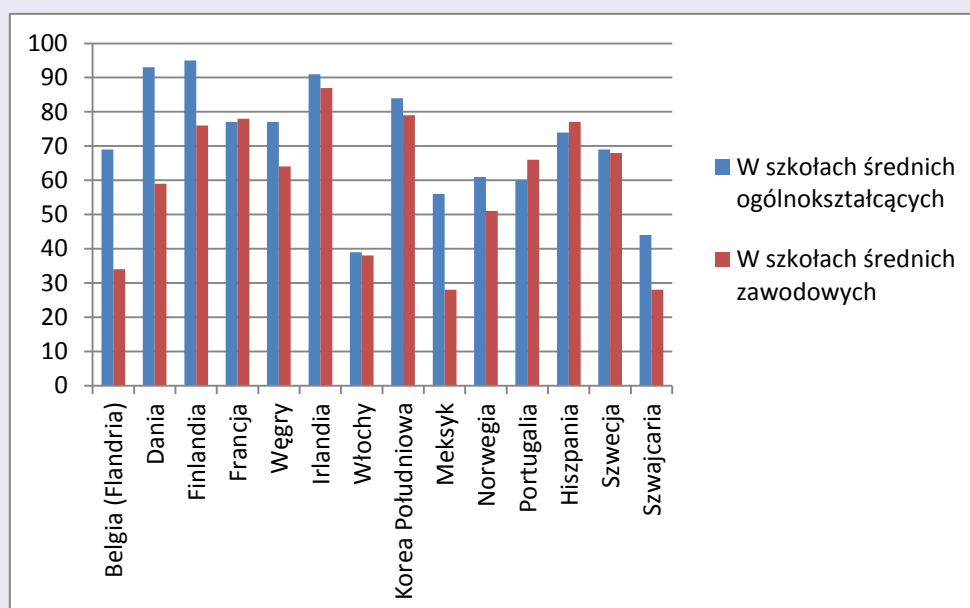
Jak polski uczeń ma dobrze wybrać swą przyszłą pracę, skoro rzadko kiedy może nawet wybrać przedmiot, którego będzie się uczyć?

Efektywne prowadzenie doradztwa zawodowego łączy się zazwyczaj z systemem edukacji, który pozwala uczniom na samodzielne podejmowanie decyzji dotyczących np. wyboru przedmiotów. Przykładowo, doradztwo zawodowe w kanadyjskim systemie edukacji rozpoczyna się wtedy, gdy uczniowie w 9. klasie (14 lat) otrzymują możliwość samodzielnego wybierania przedmiotów⁴³. Obecnie w Europie panuje tendencja, aby uelastyczniać systemy szkolnictwa tak, aby edukacja – a potem przyszły zawód – odpowiadała zainteresowaniom i predyspozycjom młodzieży oraz uczyła niezbędnej w dorosłym życiu umiejętności samodzielnego podejmowania decyzji. Istnieje większe prawdopodobieństwo, że uczeń podejmie dobrą decyzję o przyszłym zawodzie, kiedy wcześniej szkoła będzie zapewniać mu możliwość podejmowania samodzielných decyzji, w tym wyboru spośród różnych przedmiotów. Najlepiej pod tym względem jest w krajach skandynawskich.

⁴³ Źródło: <http://www.justlanded.com/english/Canada/Canada-Guide/Education/Public-Schools> (dostęp: 31.10.2012).

Jednym z narzędzi doradztwa zawodowego jest zakładanie przez uczniów portfolio, które dokumentują postępy w szkole, jak również realizację planów związanych z zainteresowaniami ucznia w kontekście przyszłej edukacji i pracy.

Wykres 4. Liczba uczniów otrzymujących indywidualne doradztwo zawodowe (proc.)

Źródło: OECD International Survey of Upper Secondary Schools, cyt. za: OECD, *Career Guidance: New Ways Forward*, 2003

Niektóre kraje umożliwiają tylko wybór profili edukacyjnych na poziomie liceum, inne umożliwiają wybór przedmiotów, i to już w szkole podstawowej. Zarówno pod względem elastyczności systemu edukacji, jak i pod względem poziomu doradztwa zawodowego, najlepiej jest w krajach skandynawskich. Na przykład w Norwegii przedmioty do wyboru pojawiają się przez cały okres kształcenia obowiązkowego⁴⁴ – uczeń może wybrać drugi język obcy, pogłębioną naukę języka, którego już się uczył, lub zajęcia praktyczne (*practical project work*)⁴⁵. W Danii przedmioty fakultatywne można wybierać od 13. roku życia, w Szwecji uczeń może wybrać jeden z kilkunastu programów nauczania, a obowiązkowe przedmioty podstawowe stanowią tylko 1/3 programu nauczania – reszta to przedmioty odpowiednie do wybranego programu oraz wybrane przez uczniów. W Hiszpanii i Słowenii możliwość wyboru przedmiotu otrzymują już uczniowie 12-letni⁴⁶, a na Malcie 11-latkowie⁴⁷. Możliwością elastycznego ułożenia planu lekcji mają także licealiści na Cyprze.

⁴⁴ <http://www.eurydice.org/pl/sites/eurydice.org.pl/files/norwegia.pdf>.

⁴⁵ <http://www.regjeringen.no/en/dep/kd/Selected-topics/compulsory-education/the-norwegian-education-system.html?id=445118> (dostęp 31.10.2012).

⁴⁶ W Hiszpanii 12-latkowie mogą wybrać m. in. drugi język obcy; uczniowie w wieku 16 lat mogą wybierać 3 przedmioty z palety: biologia i geologia, edukacja plastyczna i wizualna, fizyka i chemia, informatyka, łacina, muzyka, drugi język obcy, technika. Z kolei w Słowenii dowolność jest większa: 12-letni uczniowie wybierają łącznie 3 przedmioty z dwóch zakresów:

Finlandia jest przykładem kraju, który – w przeciwieństwie do Polski – doskonale realizuje prawny obowiązek prowadzenia doradztwa zawodowego w szkołach.

Fińscy uczniowie w wieku 14-16 lat mają w ciągu trzech lat zapewniony 76-godzinny program doradztwa zawodowego.

W Finlandii nacisk położony jest na indywidualne rozmowy ucznia z doradcą, czego brakuje w Polsce.

4.1. Finlandia

Pośród krajów, które zostały przedstawione na wykresie 4., Finlandia posiada najwyższy odsetek uczniów ogólnokształcących szkół średnich otrzymujących indywidualne doradztwo zawodowe oraz jedną z najwyższych liczbę uczniów szkół zawodowych, którzy mogą liczyć na doradztwo. Zapotrzebowanie na tego rodzaju zajęcia wzrosło wraz z uelastycznieniem fińskiego systemu oświaty za sprawą reform wprowadzanych w latach 80. i 90, które polegały na decentralizacji systemu szkolnictwa; nacisku na współpracę między szkołami; wprowadzeniu bardziej zindywidualizowanego nauczania; zwiększeniu wymaganego wykształcenia nauczycieli; postawieniu w centrum procesu edukacji wykorzystania kreatywności uczniów i nauczycieli⁴⁸. Dzięki reformie uczniowie mogą m. in. samodzielnie wybierać przedmioty. Obowiązek prowadzenia doradztwa zawodowego wprowadzono w 1998 r. Efektywność fińskiego systemu doradztwa zawodowego budzi uznanie w innych krajach. U podstaw sukcesu fińskiego doradztwa zawodowego leżą m. in. wysokie kwalifikacje doradców oraz poparcie polityków na różnych szczeblach władzy dla idei prowadzenia doradztwa zawodowego.

W trzech ostatnich klasach dziesięcioletniej szkoły podstawowej (14–16-latkowie) uczniowie mają zapewniony 76-godzinny program doradztwa zawodowego w wymiarze trzyletnim. Mają okazję przeanalizować swoje umiejętności, poznać różne perspektywy przyszłej edukacji, różnorodność zawodów i sektory gospodarki. Ważny element zajęć stanowią przygotowywane przez każdego ucznia indywidualne plany dotyczące dalszej edukacji i przyszłej pracy. Doradcy obserwują postępy ucznia w nauce i odgrywają dużą rolę w wyborze szkoły średniej. Współpracują z wychowawcami i nauczycielami poszczególnych przedmiotów, organizują warsztaty w firmach (dwudniowe w 7. klasie, tygodniowe w 8. klasie i dwutygodniowe w 9. klasie) i wyjęcia do instytucji edukacyjnych oraz przedsiębiorstw. Pomagają także w nauce uczniom z trudnościami. W roku szkolnym każdy uczeń ma prawo do dwóch godzin indywidualnych i grupowych zajęć z doradcą zawodowym w tygodniu.

W fińskim systemie edukacji szkoły średnie dzielą się na ogólnokształcące i zawodowe. Tak samo jak po ogólnokształcącej szkole średniej, po trzyletniej edukacji zawodowej można iść na studia. W obu rodzajach szkół doradztwo zawodowe polega m. in. na poradach związanych z dalszą ścieżką edukacyjną i zawodową oraz pomocy w przygotowaniu indywidualnego planu nauki. Ponadto uczniowie sami mogą szacować swoje postępy. Każda szkoła średnia ogólnokształcąca zapewnia w swoim trzyletnim toku nauczania 38 godzin zajęć

"nauki społeczne i humanistyczne" oraz "nauki przyrodnicze i technika" (w każdym zakresie są co najmniej 3 przedmioty, a uczeń może wybrać najwyżej 2 przedmioty z jednego zakresu).

⁴⁷ Na Malcie 11-latkowie wybierają 1 przedmiot z następujących: rysunek techniczny, zajęcia praktyczno-techniczne, zajęcia z gospodarstwa domowego i haft. W następnych latach zwiększa się liczba przedmiotów do wyboru.

⁴⁸ http://www.ess.gov.si/_files/4250/raimo_vuorinen_guidance_quality_finland.pdf; Sahlberg P., A short story of educational reform in Finland, kwiecień 2009.

związany z doradztwem zawodowym, a szkoła zawodowa gwarantuje zajęcia liczące w sumie 60 godzin.

Nacisk położony jest na doradztwo indywidualne: doradca omawia z uczniem jego postępy oraz – zwłaszcza pod koniec 9–letniej szkoły podstawowej – plany dotyczące przyszłej edukacji i pracy. Istotną rolę w doradztwie zawodowym odgrywa pomoc w wyborze przedmiotów: doradca rozmawia z uczniem o wpływie wybranego przedmiotu na przyszłość edukacyjną, przez co musi znać programy innych szkół. Warto zaznaczyć, że uczniowie mają bardzo szeroki wybór przedmiotów, gdyż mogą łączyć przedmioty ze szkoły ogólnokształcącej z tymi z zawodowej. Mniejsze grupy uczniów dostają własnego opiekuna w ramach systemu tutorstwa. W szkołach zawodowych doradztwem zawodowym zajmuje się także instruktor praktyk zawodowych.

4.2. Wielka Brytania

W Wielkiej Brytanii indywidualne konsultacje z doradcą zawodowym są prawnie zagwarantowane, co podtrzymuje jakość doradztwa.

Większość brytyjskich szkół posiada własnych koordynatorów ds. karier...

... a w ramach szkolnego doradztwa zawodowego większość uczniów w wieku 14–16 lat uczestniczy w jedno– bądź dwutygodniowych praktykach w firmach.

W Wielkiej Brytanii od 2012 r. na szkołach spoczywa obowiązek prowadzenia zajęć z doradztwa zawodowego dla uczniów klas 9–11 (14–17 lat)⁴⁹. Warto zaznaczyć, że w przepisach wprowadzających obowiązkowe doradztwo zawodowe został położony nacisk na zagwarantowanie indywidualnych konsultacji z doradcą. Raport Izby Gmin przytacza badania, zgodnie z którymi 25 proc. uczniów mogło liczyć na indywidualne konsultacje w sprawie przyszłej kariery z doradcą zawodowym ze szkoły lub spoza niej, a 49 proc. z nauczycielem ze swojej szkoły⁵⁰.

Wcześniej obowiązek zapewniania młodzieży doradztwa zawodowego spoczywał na władzach lokalnych: koordynowały one działalność agencji Connexions, które cieszyły się dużą popularnością, zajmując się zarówno doradztwem zawodowym dla młodzieży, jak i pomocą uczniom z trudnościami, m.in. zagrożonym niezdaniem do następnej klasy. Pod względem finansowym do 2008 r. agencjom przyznawano bezpośrednie granty z budżetu centralnego, a po 2008 r. pieniądze były przyznawane przez władze lokalne⁵¹. Mimo to już wcześniej większość szkół posiada własnych koordynatorów ds. karier, a w ramach szkolnego doradztwa zawodowego większość uczniów w wieku 14–16 lat uczestniczy w jedno– bądź dwutygodniowych praktykach w firmach. Od 1997 r. szkoły w Wielkiej Brytanii musiały zapewnić uczniom program doradztwa zawodowego w klasach 7–11 (11–17 lat), jednak do 2012 r. doradztwo pozostawało poza tzw. National Curriculum. Szkoły brytyjskie współpracują także z innymi organizacjami zajmującymi się doradztwem zawodowym, które uzyskały koncesję Departamentu Edukacji i Zatrudnienia. Możliwość taką wprowadziła ustawa z 1997 r. W zajęciach dotyczących planowania

⁴⁹ House of Commons Education Committee, *Careers Guidance for young people: The impact of the new duty on schools*, Seventh Report of Session 2012–13, Volume I.

⁵⁰ <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmselect/cmeduc/632/632vw.pdf>, Evidence w11.

⁵¹ Bawden A., *Connexions faces disconnection*, "The Guardian", 15.05.2007.

kariery dużą rolę odgrywa system tutorstwa.

Przykładem efektywności orientacji zawodowej w Wielkiej Brytanii był projekt przeprowadzany w jednym z hrabstw od 2008 r. wśród 16-latków zagrożonych opuszczeniem szkoły przed planowanym ukończeniem edukacji, dotyczący konserwacji środowiska lokalnego. W efekcie zwiększyła się obecność tych młodych ludzi na zajęciach, a 80 proc. z zaangażowanych uczniów kontynuowało edukację. Działalność agencji Connexions obniżyła o 14 proc. liczbę młodych ludzi, którzy ani się nie kształcą, ani nie pracują (tzw. NEETs).

4.3. Kanada

W ramach doradztwa zawodowego od 2000 r. w Quebecu, jednej z kanadyjskich prowincji, szkoły realizują program GOAL (Guidance–Oriented Approach to Learning). Impulsem do wprowadzenia programu była reforma programowa szkolnictwa, ponadto program zyskał na znaczeniu po reformie programu szkół średnich, wprowadzającej większą interdyscyplinarność i możliwość wyboru różnych ścieżek edukacyjnych. GOAL zdążył już stać się integralną częścią systemu edukacji. W latach 1999–2009 o 26 proc. wzrosła liczba doradców zawodowych. Zgodnie z misją programu uczniowie mają poznać, które przedmioty szkolne mogą być użyteczne w przyszłym życiu zawodowym. Podobnie jak w Finlandii, każdy uczeń szkoły średniej ma przygotować swoje portfolio (Individualized Educational Plan), a doradztwo zawodowe trwa praktycznie od szkoły podstawowej, gdyż już wtedy dzieci są pytane, jak wyobrażają sobie swoje przyszłe życie. Nastolatki uczą się, jak wykorzystać swoje talenty i umiejętności oraz odkrywają możliwości związane z różnymi zawodami.

Szkoły posiadają dużą elastyczność w przeprowadzaniu konkretnych działań w ramach programu doradztwa zawodowego. Cechuje je duża różnorodność – zajęcia nie dotyczą jedynie porad w poszukiwaniu pracy, ale w sposób czynny pomagają uczniom odkryć i rozwinąć swoje zainteresowania oraz poznać swoje umiejętności, co ma duże znaczenie w wyborze zawodu. Wśród działań można wymienić np. wizyty w firmach, wizyty absolwentów szkoły, podczas których opowiadają o swoich doświadczeniach zawodowych, zakładanie przez uczniów minifirm (szkolna kawiarenka, punkt naprawy rowerów, salon kosmetyczny), współpraca z lokalnymi przedsiębiorstwami, porady dotyczące rozmowy kwalifikacyjnej i pisania CV, założenie uczniowskiego „rządu”, organizacja spotkań, np. z pisarzami, dyskusje o użyteczności np. nauk ścisłych w życiu codziennym. Według danych za 2009 r. w jednej trzeciej szkół w prowincji Quebec zajęcia z doradztwa zawodowego były obowiązkowe. W latach 1999–2009 stopa zatrudnienia wśród osób w wieku 15–24 lat wzrosła tam o 7,6 pkt proc⁵². Na program GOAL w prowincji Quebec przeznaczona jest 20 mln dolarów kanadyjskich

Za sprawą wprowadzenia obowiązkowego doradztwa do szkół w kanadyjskiej prowincji Quebec...

... liczba doradców zawodowych wzrosła w ciągu dekady o 26 proc. Zajęcia z doradztwa zawodowego w Kanadzie charakteryzuje duża różnorodność...

... Uczniowie nie tylko uczą się pisać CV, ale także zakładają minifirmy czy spotykają się w szkole z reprezentantami poszczególnych zawodów.

⁵²http://www.stat.gouv.qc.ca/donstat/societe/march_travl_remnr/parnt_etudn_march_travl/pop_active/b005_1976-2010.htm.

rocznie przy ok. 1,5 milionach uczniów⁵³, na doradztwo dla każdego ucznia przeznaczonych jest więc ok. 13 dolarów.

5.

Rekomendacje dla Polski

Efektywnie wydatkowane z budżetu środki na szkolne doradztwo zawodowe mogą oznaczać mniej wydatków na zasiłki dla bezrobotnych w przyszłości.

Jednak nawet zwiększenie środków przeznaczanych na szkolne doradztwo zawodowe nie pomoże,...

... jeżeli polskie szkoły nie zmienią podejścia do doradztwa zawodowego.

- ❖ Bez zmiany podejścia szkół do doradztwa zawodowego publiczne wydatki ponoszone na szkolne doradztwo zawodowe będą nadal marnotrawione. Dyrektorzy szkół oraz urzędnicy odpowiedzialni za oświatę powinni mieć przede wszystkim świadomość wagi doradztwa zawodowego zarówno w kontekście indywidualnego rozwoju ucznia, jak i w kontekście rozwoju gospodarczego.
- ❖ Poprawy wymaga również efektywność środków wydawanych na doradztwo zawodowe: zmianie ulec powinien kształt szkolnego doradztwa zawodowego, opierając się na doświadczeniach krajów, w których szkolne doradztwo jest nowoczesne i w atrakcyjnej formie. Efektywnie wydatkowane z budżetu środki na szkolne doradztwo zawodowe mogą oznaczać mniej wydatków na zasiłki dla bezrobotnych w przyszłości. Aby uniknąć marnotrawienia publicznych pieniędzy na jeden z – teoretycznie – najważniejszych celów szkoły, w budżetowych subwencjach dla szkół publicznych powinno być wyszczególnione, ile pieniędzy ma zostać przeznaczonych na szkolne doradztwo zawodowe, a w swoich sprawozdaniach z wykonania budżetu szkoły powinny przysyłać prowadzącym je samorządom i MEN dane, jak wykorzystywały te środki.
- ❖ Reforma powinna założyć przede wszystkim eliminację głównych wad polskiego szkolnego doradztwa zawodowego, czyli braku dążenia do indywidualnego zainteresowania ucznia przyszłością zawodową oraz schematycznych i nie opartych na zainteresowaniach poszczególnych uczniów zajęciach grupowych. Szkoły powinny mieć możliwość ubiegania się o finansowanie własnych projektów związanych z doradztwem zawodowym. W tym kontekście niezmiernie istotne jest umożliwienie szkołom znajdowania środków na ten cel ze źródeł prywatnych. Placówki najaktywniej prowadzące zajęcia z doradztwa powinny być premiiowane. Efektywność doradztwa zawodowego powinna być oceniana poprzez ankiety przeprowadzane wśród absolwentów szkół dotyczące ich dalszej edukacji i pracy oraz satysfakcji z dokonanych wyborów w tych dziedzinach, a także zawierające pytanie, jaki wpływ na obecną sytuację miała wiedza zdobyta podczas szkolnych zajęć z orientacji zawodowej.
- ❖ W parze z reformą doradztwa zawodowego w polskich szkołach powinna iść zmiana w sposobie pracy z uczniem. Trudno wyobrazić sobie

⁵³ http://www.mels.gouv.qc.ca/STAT/Stat_ag/s_ele1.htm (szkoły podstawowe, gimnazjalne i college).

***Aby młody człowiek
świadomie wybrał
przyszły zawód...***

***... szkoła od małego
powinna uczyć
samodzielnego
podejmowania decyzji.***

***Polskie szkoły powinny
zapewnić uczniom
możliwość
indywidualnych
i regularnych konsultacji
z doradcą zawodowym.***

***Doradztwo zawodowe
powinno być
przeprowadzane przez
profesjonalistów, a nie
przez nauczycieli innych
przedmiotów.***

indywidualizowane podejście do ucznia wyłącznie podczas zajęć z doradztwa zawodowego, kiedy podczas pozostałych lekcji rzadko można mówić o podmiotowym traktowaniu ucznia. W polskich szkołach, w przeciwieństwie do szkół zachodnich, uczniowie rzadko mogą samodzielnie dokonywać wyborów np. szkolnych przedmiotów. Tego rodzaju decyzje są zazwyczaj narzucone z góry przez ministerialne podstawy programowe oraz nauczycieli. Zamiast samodzielnego dochodzenia do wniosków i kreatywnej pracy, polska szkoła opiera się w dużej mierze na pamięciowym opanowaniu materiału, co pozbawia ucznia poczucia niezależności i wpływu na proces swojej edukacji. Bez umiejętności podejmowania drobniejszych wyborów i świadomości własnej niezależności uczeń nie będzie umiał efektywnie wykorzystać doradztwa zawodowego i podjąć najważniejszej decyzji – wybrać swój przyszły zawód.

- ❖ W celu wzrostu wydajności i skuteczności doradztwa zawodowego polskie szkoły, na wzór zagranicznych, powinny także rozpocząć współpracę z firmami i organizacjami zajmującymi się doradztwem zawodowym. Ważne jest uświadomienie – poprzez np. rozsyłane do szkół materiały, spotkania dyrektorów szkół i nauczycieli z przedstawicielami kuratoriów i specjalistami od rynku pracy – jak bardzo istotny zarówno dla ucznia, jak i dla funkcjonowania gospodarki jest rozważny, dokonany z odpowiednim wyprzedzeniem wybór zawodu.
- ❖ Podstawą doradztwa zawodowego na Zachodzie jest możliwość indywidualnych konsultacji z osobą odpowiedzialną za doradztwo zawodowe. Niestety w polskiej szkole uczniowie często są traktowani masowo, a nie indywidualnie. Dlatego to właśnie indywidualne rozmowy powinny stać się głównym punktem zmian w polskim systemie szkolnego doradztwa zawodowego. Ten aspekt szkolnej orientacji zawodowej jest w ankietach przeprowadzanych wśród uczniów wymieniany jako jeden z najważniejszych⁵⁴.
- ❖ Na wzór innych krajów należy wprowadzić indywidualne plany edukacyjne, dzięki którym młodzi ludzie uczą się odpowiedzialności, widząc, jak ich nauka dziś może mieć wpływ na przyszłe wykształcenie i życie zawodowe. Ich wprowadzenie powinno iść w parze z daniem uczniom większej samodzielności, np. w wyborze przedmiotu. Po trzecie, zgodnie z wzorem kanadyjskim doradztwo musi opierać się nie tylko na nauce pisania CV i poznawania różnych zawodów, ale także na zróżnicowanych, interdyscyplinarnych działaniach (np. tworzenie szkolnej gazety), które rozwijałyby zainteresowania uczniów oraz budowałyby w nich postawy

⁵⁴ Czarnacka E., Funkcjonowanie doradcy zawodowego w szkole ponadgimnazjalnej w opinii rodziców i uczniów Zespołu Szkół Nr 5 im. Jana Pawła II w Lublinie, 2008; Pactwa B., Plany życiowe oraz aspiracje edukacyjne i zawodowe uczniów szkół ponadgimnazjalnych na obszarze Górnośląskiego Związku Metropolitalnego, Wyższa Szkoła Zarządzania i Nauk Społecznych im. ks. Emila Szramka, Tychy 2011, s. 50.

Jeżeli zatrudnienie etatowego doradcy w każdej szkole będzie zbyt kosztowne...

... dobrym pomysłem jest przeprowadzanie w polskich szkołach (np. raz na kwartał) szkoleń prowadzonych przez profesjonalnych doradców zawodowych z możliwością indywidualnych konsultacji.

przedsiębiorczości i współpracy.

- ❖ Jeżeli doradztwo zawodowe przeprowadzane jest nie przez profesjonalistę, a przez nauczyciela uczącego szkolnego przedmiotu, uczeń nie może liczyć na pełen zakres potrzebnych informacji, a ponadto istnieje ryzyko braku pełnego zaufania i współpracy między uczniem a osobą doradzającą. Nic jednak nie da zatrudnienie doradców zawodowych w każdej szkole, jeżeli nie będzie za tym iść świadomość ogromnej potrzeby doradztwa zawodowego, ponadto obowiązek zatrudniania doradców zawodowych w każdej szkole jest kosztowny. W takiej sytuacji dobrym pomysłem jest przeprowadzanie w polskich szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych regularnych (np. raz na miesiąc bądź raz na kwartał) szkoleń przez profesjonalnych doradców zawodowych z możliwością indywidualnej konsultacji.
- ❖ Doradztwo zawodowe powinno być intensywnie prowadzone już na poziomie gimnazjum, gdyż to właśnie pod koniec gimnazjum uczniowie dokonują wyboru związanego z dalszą edukacją, który ma kluczowe znaczenie dla ich przyszłości zawodowej: uczniowie mają do wyboru licea, technika i szkoły zawodowe. Warto podkreślić, że po reformie liceów, która weszła w życie w roku szkolnym 2012/2013, uczeń po pierwszej klasie⁵⁵ wybiera specjalizację, według której będzie kontynuował naukę w klasie drugiej i trzeciej. Prowadzi to do wniosku, że w przypadku licealistów szczególny nacisk na doradztwo zawodowe powinien być położony w pierwszej klasie.

⁵⁵ Nowak: *Potrzebna debata o sposobie kształcenia*, <http://www.stefczyk.info/publicystyka/opinie/prof-nowak-potrzebna-debata-o-sposobie-kształcenia,4065797963> (dostęp 17.02.2013).

Bibliografia

Claveau I., *The Evolution of the Guidance–Oriented Approach in the Schools: Observations and Outlook*,

http://www.mels.gouv.qc.ca/sections/virage10/index_en.asp?page=colloqueB

Careers England, *Looking to the future: the impact of career guidance in England*, 17.10.2011

Eurydice, Vocational guidance education in full–time compulsory education in England, Wales and Northern Ireland, Reference year 2007/08

GOAL Template,

http://www.learnquebec.ca/export/sites/learn/en/content/mels/goal/documents/GOAL_Template.doc

House of Commons Education Committee, *Careers Guidance for young people: The impact of the new duty on schools*, Seventh Report of Session 2012–13, Volume I

Hughes D., Bosley S., Bowes L., Bysse S., *The Economic Benefits of Guidance*, Centre for Guidance Studies, University of Derby, 2002

Juchnowicz M., *Polityka edukacyjna wobec potrzeb rynku pracy*, [w:] Wachowiak P., Dąbrowski M., Majewski B. (red.), *Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa 2007

Komisja Europejska, *Career Guide for Schools. Report on Effective Career Guidance*, 2008

Komisja Europejska, *Poradnictwo zawodowe w kształceniu obowiązkowym w Europie*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2010, s. 199–200

Kwiatkowski S. M., *Doradztwo zawodowe powinno być powszechne i obowiązkowe*, rozm. przepr. PAP, 25.10.2011

Łukaszewicz A., *Informacja, orientacja i poradnictwo zawodowe w szkole*, w: Kwiatkowski S. M., Sirojć Z., *Problemy poradnictwa zawodowego*, Ochotnicze Hufce Pracy, Warszawa 2006

Ministry of Employment and the Economy, Ministry of Education, Finnish National Board of Education, CIMO, *Educational and vocational guidance in Finland*, 2009

OECD, *Career Guidance and Public Policy. Bridging the Gap*, 2004, s. 39–49

Pactwa B., *Plany życiowe oraz aspiracje edukacyjne i zawodowe uczniów szkół ponadgimnazjalnych na obszarze Górnośląskiego Związku Metropolitalnego*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Nauk Społecznych im. ks. Emila Szramka, Tychy 2011

Parzęcki R. (red.), *Poradnictwo zawodowe w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, Gdańsk 2010, s. 156–165, 262

Posyniak D., Rola doradcy zawodowego w kształtowaniu ścieżki kariery zawodowej uczniów różnych typów szkół, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie, Lublin 2010, s. 47–55

Siarkowska–Smok J., *Nowa profesja w polskiej szkole – doradca zawodu*, <http://www.edujrinne4.republika.pl/doradca%20zawodu.htm>

Watts A. G., *Developing a Lifelong Guidance System in Hungary*, Budapest, June 2010, s. 13–15

Forum Obywatelskiego Rozwoju

FOR zostało założone w 2007 roku przez prof. Leszka Balcerowicza. Misją FOR jest zmieniać świadomość Polaków oraz obowiązujące i planowane prawo w kierunku wolnościowym. Naszym celem jest skutecznie chronić Twoją wolność oraz promować prawdę i zdrowy rozsądek w dyskursie publicznym.

FOR realizuje swoje cele poprzez organizację debat oraz publikację raportów i analiz podejmujących ważne tematy społeczno-gospodarcze, a w szczególności: stan finansów publicznych, sytuację na rynku pracy, wolność gospodarczą, wymiar sprawiedliwości i tworzenie prawa. Z inicjatywy FOR w centrum Warszawy i w internecie został uruchomiony licznik długu publicznego, który zwraca uwagę na problem rosnącego zadłużenia państwa. Działania FOR to także projekty z zakresu edukacji ekonomicznej oraz udział w kampaniach na rzecz zwiększania frekwencji wyborczej.

Wspieraj nas!

Pomóż nam chronić Twoją wolność oraz promować prawdę i zdrowy rozsądek w dyskursie publicznym.

Zdrowy rozsądek oraz wolnościowy punkt widzenia nie obronią się same. Potrzebują zaplanowanego, wytężonego i skutecznego wysiłku oraz Twojego wsparcia.

Jeśli jest Ci bliski porządek społeczny szanujący Twoją wolność i obawiasz się nierozsądnych decyzji polityków udających na Twój koszt Świętych Mikołajów, poprzyj nasze działania swoim darem pieniężnym. Twój dar umożliwia nam działalność oraz potwierdza słuszność i skuteczność naszego wysiłku.

Każda darowizna jest dla nas ważna. Potrzebujemy zwłaszcza regularnego wsparcia. Zachęcamy do dokonywania nawet niewielkich, lecz regularnych wpłat.

Już dziś pomóż nam chronić Twoją wolność - obdarz nas swoim wsparciem i zaufaniem.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju - FOR
Al. J. Ch. Szucha 2/4 lok. 20
00-582 Warszawa

Kontakt

tel. 22 628 85 11,
e-mail: info@for.org.pl
www.for.org.pl

Kontakt do autora analizy

Anna Patrycja Czepiel
e-mail: anna.czepiel@for.org.pl

/Recenzent : Mateusz Guzikowski